KAROLINUM POLITEIA

JUDITH BUTLEROVÁ

RÁMCE VÁLKY: ZA KTERÉ ŽIVOTY NETRUCHLÍME?

Rámce války
Za které životy netruchlíme?

Judith Butler

———

Recenzovali:
doc. PhDr. Ing. Milan Znoj, CSc.

Z anglického originálu *Frames of War: When is Life Grievable*,
vydaného nakladatelstvím Verso v roce 2009,
přeložil Antonín Handl.
Doslov k českému vydání napsala Ľubica Kobová.

Překlad vychází s podporou o.s. SOK – Sdružení pro levicovou
teorii a poslance Jana Klána. Překladatel rovněž děkuje za spolupráci
na překladu Ľubici Kobové, Richardu Cislerovi, Martinu Pšeničkovi,
Janu Bíbovi, Josefu Fulkovi, Jakubu Vaníčkovi a Vítu Šislerovi.

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Praha 2013
Redakce Alena Jirsová
Jazyková redakce slovenského textu Jana Cviková
Grafická úprava Jan Šerých
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
První české vydání

© Univerzita Karlova v Praze, 2013
© Verso, 2013
Text © Judith Butler, 2013
Translation © Antonín Handl, 2013
Afterword © Ľubica Kobová, 2013

ISBN 978-80-246-2265-1
ISBN 978-80-246-4882-8 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

7 PODĚKOVÁNÍ

9 ÚVOD
Nezajištěný život, život hodný truchlení

37 KAPITOLA PRVNÍ
Schopnost přežít, zranitelnost, afekt

61 KAPITOLA DRUHÁ
Mučení a etika fotografie: Uvažujeme se Susan Sontagovou

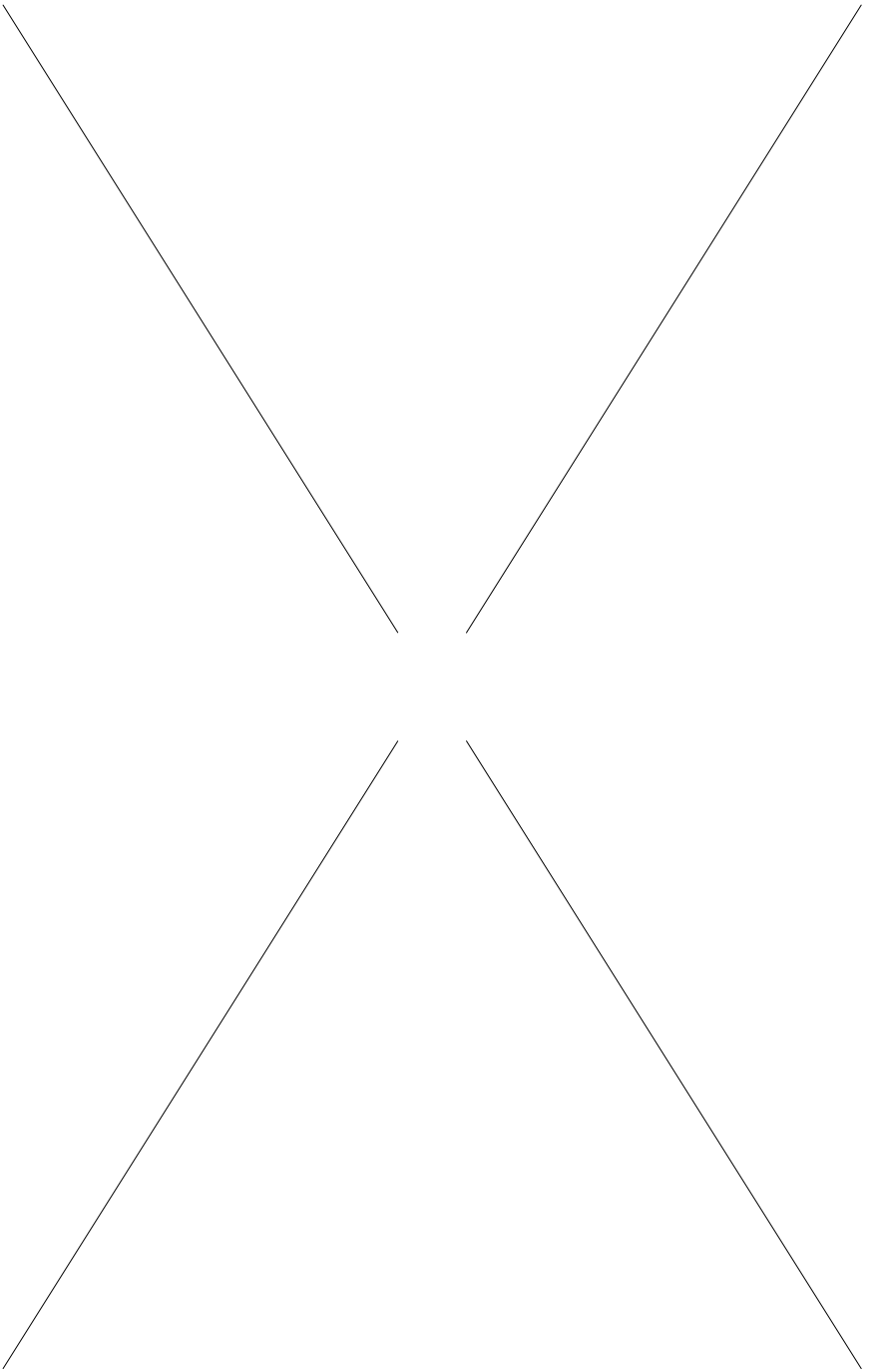
91 KAPITOLA TŘETÍ
Sexuální politika, mučení a sekulární doba

119 KAPITOLA ČTVRTÁ
Nemyšlení ve jménu normativity

141 KAPITOLA PÁTÁ
Požadavek nenásilí

157 DOSLOV
Nová sociálna a politická ontológia tela
(Ľubica Kobová)

165 REJSTŘÍK

PODĚKOVÁNÍ

Texty v této knize jsem psala a opravovala mezi lety 2004 a 2008. Některé již dříve vyšly v odlišné podobě, ale pro potřeby této knihy byly významně upraveny. Starší verze první kapitoly, „Schopnost přežít, zranitelnost, afekt“ vyšla v Centre de Cultura Contempodmia de Barcelona v anglickém a katalánském znění v roce 2008. „Mučení a etika fotografie“ vyšla původně v časopise *Society and Space* Královské zeměpisné společnosti a v *Bilderpolitik in Zeiten von Krieg und Terror: Medien, Macht und Geschlechterverhaltnisse*, ed. Linda Hentschel, Berlin: b_books, 2008. Tato kapitola rovněž vychází z mého textu „Fotografie, válka, rozhořčení“, který vyšel v PMLA v prosinci 2005. „Sexuální politika, mučení a sekulární doba“ poprvé vyšla v *British Journal of Sociology* (59: 1) v březnu 2008. Kapitola „Nemyšlení ve jménu normativity“ vznikla na základě mé odpovědi na komentáře k „Sexuální politice“, které se objevily v *British Journal of Socio-*

logy (59: 2). „Požadavek nenásilí“ vychází z textu „Violence and Non-Violence of Norms: Reply to Mills and Jenkins“ v *differences* (18: 2) na podzim 2007. Jeho argumentace se rodila během řady seminářů, které jsem měla v Paříži na École Normale Supérieure a na École des hautes études na jaře roku 2008.

Musím zde poděkovat za obohacující diskuze, které jsem v posledních letech vedla s Frances Bartkowski, Etiennem Balibarem, Jay Bernsteinem, Wendy Brown, Yoon Sook Cha, Alexandrou Chasin, Tomem Dummem, Samerou Esmeir, Michelem Feherem, Ericem Fassinem, Faye Ginsburg, Jodym Greenem, Amy Huber, Nacirou Guenif-Souilamas, Shannon Jackson, Fionou Jenkins, Lindou Hentschel, Sabou Mahmúd, Paolou Marrati, Mandy Merck, Catherine Mills, Ramonou Naddaff, Denise Riley, Leticiou Sabsay, Gayle Salamon, Kim Sang Ong-Van-Cung, Joan W. Scott, Kajou Silverman a Lindou Williams. Jsem zavázána Univerzitě v Berkeley v Kalifornii a jejímu programu Humanities Research Fellowship a Deaně Janet Broughton za její podporu při práci na tomto textu. Děkuji Colleen Pearlové a Jill Staufferové za jejich redaktorskou práci na rukopisu (všechny případné chyby padají na mou hlavu). Děkuji Tomu Pennovi z nakladatelství Verso za podporu a úpravy celého projektu. Knihu věnuji svým studentům, kteří v mnoha ohledech přetvářeli mé názory a postoje.

Tento rukopis byl dokončen měsíc po zvolení Barracka Obamy prezidentem a teprve se ukáže, k jakým konkrétním zlepšením při řešení válečných konfliktů během jeho mandátu dojde. Eseje, které se chystáte číst, vznikaly za podmínek Bushovy administrativy, ale nemyslím, že by se omezovaly na pouhé výstřelky tohoto konkrétního režimu. Kritika války se netýká jen konkrétních případů. Jejím cílem je znovu promyslet složitou a křehkou povahu společenských vazeb a uvážit, za jakých podmínek by násilí vznikalo s menší pravděpodobností, životy byly spravedlivěji hodné truchlení a nakonec snazší k žití.

ÚVOD

NEZAJIŠTĚNÝ ŽIVOT, ŽIVOT HODNÝ TRUCHLENÍ

Tato kniha se skládá z pěti esejů, které vznikly jako reakce na současnou válku; pojednávají především o kulturních způsobech regulace afektivních a etických dispozic pomocí selektivního a diferencovaného rámování násilí. V jistých ohledech navazuje na knihu *Precarious Life*, která vyšla v nakladatelství Verso v roce 2004, zejména v předpokladu, že určité životy nelze chápat jako poškozené nebo ztracené, pokud nebyly nejdřív chápány jako žité. Nelze-li určité životy kvalifikovat jako životy nebo nelze-li je od začátku chápat jako životy v jistých epistemologických rámcích, pak tyto životy nejsou nikdy v pravém slova smyslu žity, a proto ani ztraceny.

Snažím se na jednu stranu upozornit na epistemologický problém, který vzniká praxí rámování: rámy, skrze které chápeme, nebo nedokážeme chápat životy druhých jako takové, o které tito druzí přicházejí, nebo jako zničené (tedy jako ty, o které je možné přijít a je možné je ničit), jsou

politicky saturovány. Rámy samotné jsou mocenské operace. Ne že by jednostranně určovaly předpoklady pro to, aby něco bylo viditelné, jejich cílem je vymezit samotnou sféru jevení se. Na druhou stranu se jedná o problém ontologický, neboť klíčovou je otázka: *Co je život?* „Bytí" života je samo konstituováno selektivními prostředky; v důsledku nemůžeme k tomuto „bytí" odkazovat z prostoru mimo mocenské operace a musíme tedy upřesnit ony specifické mechanismy moci, skrze které je život utvářen.

Tyto skutečnosti ve svých důsledcích určují, jak porozumět „životu" v oblasti buněčné biologie a neurověd, určité způsoby rámování života totiž ovlivňují vědecké praxe stejně jako debaty o začátku a konci života v diskusích o reprodukčních právech a eutanázii. Ačkoli lze mé poznatky na tyto debaty vztáhnout, soustředím se na válku – na to, proč a jak se stává snazším, nebo naopak těžším, ji vést.

VZÍT ŽIVOT NA VĚDOMÍ

Nezajištěnost života nám ukládá jistou povinnost. Musíme se ptát, za jakých podmínek je možné brát na vědomí život nebo množinu životů jako nezajištěné a za jakých podmínek je to značně ztížené nebo nemožné. Jistě, uznání nezajištěnosti života přímo neznamená, že jej uznávající bude chránit nebo mu zajišťovat takové podmínky, aby tento život mohl přetrvat a dále se rozvíjet. Může tomu být i tak, jak se – každý svým způsobem – domnívají Hegel a Klein, a to že nahlédnutí nezajištěnosti života vede k vyšší míře násilí, protože uvědomění si fyzické zranitelnosti druhých vyvolává touhu je zničit. Přesto zde budu tvrdit, že pokud máme formulovat širší sociální a politické požadavky v souvislosti s právy na ochranu a na zachování a rozvoj, nejprve budeme muset vytvořit základ v nové ontologii těla, v takové, která s sebou nese odlišné uvažování o nezajištěnosti, zranitelnosti, poškoditelnosti, vzájemné závislosti, o vystavení násilí, o přetrvání těla, o touze, práci a nárocích jazyka a společenského přináležení.

Mluvit v tomto smyslu o ontologii neznamená nárokovat si popis základních struktur bytí, které by byly prosty veškeré sociální a politické organizace. Naopak, žádný z těchto pojmů neexistuje mimo svou politic-

kou organizaci a interpretaci. „Bytí" těla, ke kterému tato ontologie odkazuje, je vždy přidělováno druhým, normám, sociálním a politickým organizacím, které se historicky vyvinuly tak, aby maximalizovaly nezajištěnost pro některé a minimalizovaly ji pro jiné. Nelze nejprve definovat ontologii těla a následně odkazovat na sociální významy, které se do těla vpisují. Být tělem naopak znamená být vystaven sociálnímu tvarování a určité formě; právě tak se ontologie těla stává sociální ontologií. Jinými slovy, tělo je vystaveno sociálně a politicky artikulovaným silám a také nárokům společenskosti – včetně jazyka, práce a touhy –, které umožňují tělu přetrvat a rozvíjet se. Víceméně existenciální koncepce „nezajištěnosti" je tak spojena s jednoznačněji politickým pojmem „prekarita". A právě rozdílná alokace prekarity je tím, co podle mého představuje výchozí bod jak pro úsilí nově promyslet tělesnou ontologii, tak pro progresivní nebo levicovou politiku, půjde-li nadále cestami, které přesahují a rozšiřují kategorie identity.[1]

Epistemologická schopnost brát život na vědomí částečně závisí na tom, zda je tento život utvářen v souladu s normami, které jej kvalifikují jako život nebo alespoň jeho součást. Normativní produkce ontologie zde představuje epistemologický problém braní života na vědomí, z nějž zase vychází etická otázka, existenci čeho připustit, nebo co chránit před poškozením a násilím. Jistě, na každé z rovin této analýzy mluvíme o různých modalitách „násilí". To však neznamená, že jsou ekvivalentní nebo že mezi nimi není nutno rozlišovat. „Rámy", které mají odlišit životy, jež můžeme jako takové brát na vědomí, od těch životů, které si tak uvědomovat nemůžeme (nebo rámy produkující životy napříč životním kontinuem), nejenže organizují vizuální zkušenost, ale také generují určité ontologie subjektu. Subjekty jsou konstituovány pomocí norem, ale tím, jak je reiterují, postupně mění podmínky rozpoznávání subjektů. Tyto normativní podmínky pro produkci subjektu vytvářejí historicky kontingentní ontologii, takže sama naše schopnost rozlišit a pojmenovat „bytí" subjektu je závislá na normách, které toto uznání umožňují. Zároveň

1 Podobný přístup viz Robert Castel, *Les métamorphoses de la question sociale, und chronique du salariat*, Paříž: Editions Gallimard, 1999, do angličtiny přel. Richard Boyd jako *From Manual Workers to Wage Labourers: Transformation of the Social Question*, Edison, NJ: Transaction Publishers, 2005. Viz také Serge Paugam, *La salarié de la précarité*, Paříž: PUF, 2000; Nancy Ettlinger, „Precarity Unbound", *Alternatives* 32 (2007), 319–40.

bychom vliv norem neměli vnímat deterministicky. Normativní schémata se navzájem přerušují, objevují se a mizí v závislosti na širších mocenských operacích a mnohdy vystupují proti přízračným verzím toho, co údajně mají znát: tudíž jsou „subjekty", které nejsou zcela uznávány jako subjekty, a jsou „životy", které nejsou zcela – respektive nikdy nejsou – uznávány jako životy. V jakém smyslu tedy život vždy překračuje normativní podmínky své uznatelnosti? Tvrzení, že tak činí, se nerovná tvrzení, že součástí podstaty „života" je odpor vůči normativitě, ale jen to, že každá jednotlivá konstrukce života potřebuje dostatek času, aby se uplatnila, a že nemůže učinit nic, čím by překonala samotný čas. Jinými slovy, nic, co učiní, není „napořád". Toto omezení je součástí samotné normativní struktury, je funkcí její iterability a heterogenity, bez kterých by nemohla uplatnit svou moc tvarovat a které vymezují všechny její dopady.

Snad bychom měli následně rozlišit „braní na vědomí" a „uznání" života. „Uznání" (*recognition*) je silnější pojem, vychází z Hegela a mnoho let je podrobován revizím a kritice.[2] „Braní na vědomí" (*apprehension*) je méně konkrétní, může totiž znamenat označení, registrování, rozpoznání bez plného poznání. Je to forma vědění, svázaná se smyslovým a rozumovým vnímáním, ale takovými způsoby, které ještě nejsou – nebo ne vždy jsou – konceptuálními formami vědění. To, co můžeme vzít na vědomí, je jistě určováno normami uznání. Ale bylo by chybou tvrdit, že když bereme určitý život na vědomí, jsme přítomnými normami uznání zcela svázáni. Můžeme například vzít na vědomí, že něco není uznáváno. Jistě se toto uvědomění může stát základem pro kritiku norem uznání. Ve skutečnosti však nenalézáme oporu v určitých normách uznání, ale v obecnějších podmínkách „uznatelnosti", historicky artikulovaných a vnucovaných. Ptáme-li se, jak je uznatelnost konstituována, už samotnou otázkou přijímáme, že tato pole jsou variabilně a historicky konstituována nezávisle

2 Viz např. Jessica Benjamin, *Like Subjects, Like Objects: Essays on Recognition and Sexual Difference*, New Haven: Yale Univeristy Press, 1995; Nancy Fraser, *Justice Interruptus: Critical Reflections on the „Postsocialist" Condition*, New York: Routledge 1997; Fraser a Axel Honneth, *Redistribution or Recognition? A Political-Philosophical Exchange*, Londýn: Verso, 2003; Axel Honneth, *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*, Cambridge: Polity Press, 1996; *Reification: A New Look at an Old Idea* (The Berkley Tanner Lectures), New York: Oxford University Press, 2008; Patchen Markell, *Bound by Recognition*, Princeton: Princeton University Press, 2003; Charles Tailor, *Hegel and Modern Society*, Cambridge: Cambridge University Press, 1979; a Taylor a Amy Gutman, eds., *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*, Princeton: Princeton University Press, 1994.

na tom, jak a priori fungují jako podmínky možnosti jevení. Pokud uznání označuje akt nebo praxi, nebo dokonce prostředí mezi subjekty, pak „uznatelnost" charakterizuje obecnější podmínky, které připravují nebo transformují subjekt k uznání – obecné pojmy, konvence a normy „jednají" vlastním způsobem, tvarují lidskou bytost do uznatelného subjektu, třebaže se přitom dopouštějí chyb a způsobují neočekávané důsledky. Tyto kategorie, konvence a normy, které připravují nebo ustavují subjekt uznání, které indukují subjekt tohoto druhu, předcházejí a umožňují samotný akt uznání. V tomto smyslu uznatelnost předchází uznání.

RÁMY UZNÁNÍ

Jak bychom tedy měli uznatelnost chápat? Především se *ne*jedná o kvalitu nebo potenciál jednotlivých lidských bytostí. Toto tvrzení může znít absurdně, ale je třeba zpochybňovat individualistický koncept člověčenství. Tvrdíme-li, že uznatelnost je univerzální možnost a že přísluší všem osobám jako takovým, pak svým způsobem máme problém vyřešen. Rozhodli jsme se, že určité pojetí „osobnosti" bude určovat pole a význam uznatelnosti. Jako předběžnou podmínku pro naši analýzu tedy zavádíme normativní ideál; vlastně jsme rozpoznali a „uznali" vše, co potřebujeme vědět o uznání. Rozpoznání a uznání neznamená zpochybnění formy lidskosti, která tradičně sloužila jako norma uznatelnosti, jelikož onou normou je osobnost. Bude ale třeba se tázat, jak takové normy fungují, kdy je jejich cílem vytvářet určité subjekty jako „uznatelné" osoby a činit ostatní výrazně obtížněji uznatelnými. Nejde jen o to, jak začlenit do současných norem více lidí, musíme také zvážit, jak rozdílně alokují uznání již existující normy. Jaké nové normy jsou možné a jak vznikají? Co můžeme udělat pro to, abychom vytvořili co nejvíce rovnostářskou množinu podmínek uznání? Jinými slovy, co můžeme dělat, abychom posunuli samotné podmínky uznatelnosti, abychom docílili radikálněji demokratických výsledků?

Je-li uznání činem nebo praxí, které se účastní přinejmenším dva subjekty a která, jak vyplývá z Hegela, ustavuje vzájemné jednání, pak uznatelnost sestává z obecných podmínek, za nichž může k uznání docházet a dochází k němu. Zdá se, že je třeba vysvětlit další dva pojmy: *braní*

na vědomí, chápané jako druh vědění, který ještě není uznáním nebo který na uznání nelze redukovat, a *srozumitelnost* ve smyslu obecného historického schématu či historických schémat, která ustavují oblasti toho, co můžeme vědět. Takto by vzniklo dynamické pole, alespoň zpočátku chápané jako historické *a priori*.[3] Ne všechny akty vědění jsou akty uznání, ačkoli opačně by toto tvrzení platné nebylo: život musí být srozumitelný *jako život*, musí se podřídit jistým koncepcím života, aby byl jako takový uznán. Tudíž stejně jako normy uznatelnosti připravují cestu k uznání, schémata srozumitelnosti podmiňují a vytvářejí tyto normy uznatelnosti.

Tyto normy vycházejí z měnících se schémat srozumitelnosti, jen tak můžeme znát – a my je také známe – například příběhy života a příběhy smrti. Vedeme nekonečné debaty o tom, jestli máme plod považovat za něco živého, život nebo lidský život, diskutujeme o početí a o tom, co ustavuje první okamžiky živého organismu; také se potýkáme s otázkou, v čem vlastně spočívá smrt – ve smrti mozku, srdce, v právním výnosu nebo souboru lékařských a právních dokumentů? Součástí těchto debat jsou různá pojetí toho, co je to být osobou, a implicitně také obecnější otázky týkající se „lidského zvířete" a problému, jak této podmíněné (a chiasmatické) existenci rozumět. Skutečnost, že tyto debaty probíhají, samozřejmě neznamená, že život a smrt jsou přímými důsledky diskurzu (doslovně chápáno by to bylo absurdní). Spíše z toho vyplývá, že neexistuje život a smrt bez vztahu k nějakému rámci. Dokonce i v případech, kdy se život a smrt odehrávají mezi, vně nebo napříč rámci, kterými jsou z větší části organizovány, stále se *odehrávají*, i když třeba takovými způsoby, které zpochybňují nevyhnutelnost mechanismů, jimiž jsou ustavována ontologická pole. Vzniká-li život podle norem, podle nichž je život uznáván, neznamená to, že všechno, co se týká života, vzniká podle těchto norem ani že bychom museli popřít existenci zbytku „života" – vyřazeného a přízračného –, který ostře vykresluje a narušuje každý normativní příklad života. Utváření je částečné a neustále narušované svým ontologicky nejistým dvojčetem. Každou normativní instanci zastiňuje její

---

3 Více o „historickém *a priori*" viz Michel Foucault, *The Archaelogy of Knowledge*, přel. A. M. Sheridan, Londýn: Tavinstock Publications Ltd., 1972 (česky *Archeologie vědění,* přel. Č. Pelikán, Praha: Herrmann a synové, 2002). Dále Foucault, *The Order of Things: An Archaelogy of the Human Sciences*, New York: Vintage, 1970 (česky *Slova a věci*, přel. J. Rubáš, Praha: Computer Press, 2007).

vlastní selhání a ono selhání má mnohdy figurativní podobu. Figura si nenárokuje žádný určitý ontologický statut; jakkoliv může být brána na vědomí jako „žijící", ne vždy je uznána jako život. Ve skutečnosti představuje figura žití mimo normy života problém, který je třeba normativně řešit, ale normativita ji přitom, zdá se, musí reprodukovat: je to žití, ne život. Vypadává z rámce vymezeného normou, ale jen jako nezvedené dvojče, jehož ontologii nemůžeme zabezpečit, ale jehož status žití je možné vzít na vědomí.

To be framed, jak víme, je v angličtině komplexní fráze o více významech: má význam „být zarámován" (jako v případě obrazu), ale také „být obviněn" ze zločinu, ať už oprávněně (policií) nebo falešně (někým hanebným, nebo často také policií), znamená tedy také být vlákán do pasti, být postaven před důkazy, které neodvolatelně „dokazují" něčí vinu. Když je zarámován obraz, je tím ohrožena nepřeberná škála možností obraz komentovat nebo rozšiřovat. Ale rám funguje také, alespoň v minimální míře, jako okrasa, nebo dokonce jako komentář k sobě samému, k příběhu rámu samotného.[4] V tomto smyslu rám implicitně určuje interpretaci, a tím se přibližuje k druhému významu fráze, k falešnému obvinění. Když je někdo obviněn, jeho čin je také zarámován, a to tak, že vina obviněného je na první pohled zřejmá každému divákovi. Způsob organizace a prezentace určitého činu vede k závěru v jeho interpretaci. Jenže, jak nám říká Trinh Minh-ha, je možné také „rámovat rám", nebo dokonce „toho, kdo rámuje",[5] podaří-li se nám odhalit podvod, který stojí za efektem individuální viny. Obvinění, rámování rámu zahrnuje, zdá se, velmi reflexivní převrstvení vizuálního pole, ale podle mého nemusí ještě vést k vcelku zřídkavým formám reflexivity. Naopak tím, že zpochybníme rám, vlastně dokazujeme, že nikdy zcela neohraničil výjev, který měl oříznout, to, co zůstalo vně, co vnitřek učinilo možným, rozpoznatelným. Rám nikdy zcela nepředurčil, co vidíme, co si myslíme, rozpoznáváme, bereme na vědomí.

---

4 Ještě více je tomu tak u titulku a popisku, rám(ec) nicméně komentuje a uspořádává jiným způsobem. Vycházím nyní ze zdrojů jak kritických, tak sociologických: viz především Jacques Derrida, *The Truth of Painting*, přel. Geoff Bennington a Ian McLeod, Chicago: University of Chicago Press, 1987, str. 37–83. Rovněž Erving Goffman, *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*, New York: Harper and Row, 1974, a Michael Callon, „An Essay on the Framing and Overflowing: Economic Externalities Revisited by Sociology", in *The Laws of Markets*, Boston: Blackwell, 1998, 244–269.

5 Trinh T. Minh-ha, *Framer Framed*, New York: Routledge, 1992.

Něco, co se rámu vymyká, komplikuje naše vnímání skutečnosti; jinými slovy, odehrává se něco, co není v souladu s naším zavedeným chápáním věcí.

Určitý únik nebo kontaminace činí proces náchylnějším k selhání, než by se mohlo zdát. Benjaminovu tezi o uměleckém díle ve věku mechanické reprodukce lze převést na současnost.[6] Technické podmínky reprodukce a reprodukovatelnosti samy produkují zásadní posun, nebo dokonce naprostý úpadek kontextu ve vztahu k rámům, které vytvářejí dominantní média v době války. To především znamená, že i kdyby bylo možné vymezit určitý „kontext" vytváření válečné fotografie v souvislosti s globálním mediálním pokrytím, její šíření by se od tohoto kontextu nutně odpoutalo. Přestože obraz jistě vyvstává v jiných kontextech, skrze schopnost přenosu jiné kontexty také vytváří, stává se součástí právě onoho procesu, jehož prostřednictvím jsou nové kontexty vymezeny a formovány. Jinak řečeno, cirkulace válečných fotografií, stejně jako šíření vězeňské poezie (jako v případě básníků z Guantánama v první kapitole) neustále rozbíjí kontext: poezie nakonec vězení opouští, zatímco vězeň odejít nemůže, fotografie se šíří po internetu, ačkoli za tímto účelem nevznikly. Fotografie a básně, které se do oběhu nedostanou – buď proto, že jsou zničeny, nebo protože nikdy neopustí brány vězení, jsou výbušné jak pro svůj obsah, tak kvůli omezením, které se jejich šíření kladou (a mnohdy také pro způsob, jakým se tato omezení promítají do samotných obrazů a textů). Možnost být v oběhu je součástí toho, co je zničeno (a pokud to později „prosákne", zpráva o zničení v oběhu zastoupí to, co v něm mělo být původně). To, co „se vymkne z rukou", je něco, co se vytrhlo z rámu dané události, obrazu, válečného textu. Ale jestliže jsou kontexty rámovány (žádný kontext neexistuje bez implicitního vymezení kontextu) a pokud se rám odtrhává od sebe sama, jak se pohybuje časem a prostorem (pokud se od sebe musí odtrhnout, aby se jimi mohl pohybovat), pak se obíhající rám musí vymanit z kontextu, ve kterém vznikal, a to proto, aby mohl být ukotven nebo se objevit někde jinde. Co by to znamenalo, kdybychom chápali toto „vymanění se" a „odtrhávání se"

---

6 Walter Benjamin, „The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction" (1936), in *Illumination: Essays and Reflections*, ed. H. Arendt, přel. H. Zohn, New York: Schocken Books, 1969 (česky „Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti" in *Literárněvědné studie: Výbor z díla I*, přel. M. Ritter, Praha: Oikoymenh, 2009).

jako součást mediálního fenoménu, o který tu jde, jako funkci samotného rámu?

Má-li být rám, jehož účelem je obsáhnout, vyjádřit a určit, co je viděno (a někdy, na určitou dobu, se mu přesně tohle podaří), úspěšný, závisí na podmínkách reprodukovatelnosti. A přesto tato reprodukovatelnost sama zahrnuje neustálé odtrhávání se od kontextu, neustálé vymezování kontextu nového. To znamená, že „rám" vlastně zcela nezahrnuje vše, co vyjadřuje, ale že se rozpadá pokaždé, když se snaží definitivně zorganizovat svůj obsah. Rám tedy nedrží něco pohromadě a na jednom místě, ale sám se stává jakýmsi ustavičným zlomem, řídí ho dočasná logika a přesouvá jej z místa na místo. S tím, jak se rám neustále odtrhává od svého kontextu, se toto popření sebe sama stává součástí jeho definice. Dostáváme se tak k odlišnému způsobu chápání jeho účinnosti i jeho náchylnosti k převrácení, subverzi, a co víc, dokonce i k jeho náchylnosti ke kritické instrumentalizaci. S čím se v jedné situaci počítá, se naráz tematizuje kriticky, nebo dokonce s nedůvěrou v situaci jiné. Tato posouvající se časová dimenze rámu také konstituuje možnost a trajektorii jeho afektu. Proto digitální obraz překonává hranice Abú Ghrajbu, proto se poezie z Guantánama dostává do rukou ústavním právníkům z různých koutů světa, kteří se postarají o její vydání. Podmínky jsou nastaveny na ohromení, rozhořčení, zhnusení, obdiv, poznání, v závislosti na tom, jak je obsah rámován v měnícím se čase a prostoru. Pohyb obrazu nebo textu mimo vězení je druhem „vymanění se", takže ačkoli ani obraz ani poezie nemohou někoho dostat z vězení, zastavit bombu nebo změnit směr, kterým se ubírá válka, přeci jen poskytují podmínky pro možnost vymanit se z každodenního přijímání války a pro možnost ukázat obecnější hrůzu a rozhořčení, které podpoří a posílí hlasy volající po spravedlnosti a ukončení násilí.

Již dříve jsme si povšimli, že jeden z významů fráze „*to be framed*" znamená být obětí podvodu, taktiky, která zahrnuje manipulaci s důkazy tak, aby falešné obvinění vypadalo jako pravdivé. Určitá moc manipuluje podmínky jevení se a není možné se z jejího rámu vytrhnout; člověk je obviněn, a je obviněn takovým způsobem, že je už předem odsouzen, bez patřičných důkazů a bez možnosti se odvolat. Ale pokud tedy chápeme rám jako „vymanění se" a „odtržení se", pak by se více podobal útěku z vězení. Implikuje určité uvolnění, zvolnění mechanismů kontroly a spolu s ním novou trajektorii afektu. Rám v tomto smyslu umožňuje